

The logo for SORAPS features the word "SORAPS" in a bold, sans-serif font. The letters "S", "O", "R", and "A" are white, while "P", "S", and "P" are orange. The text is set against a dark blue rectangular background. To the left of this background is a vertical bar with an orange top half and a dark blue bottom half. To the right is a horizontal bar with an orange top half and a dark blue bottom half.

SORAPS

Study of religions
against prejudices
and stereotypes

Jødisk Fundamentalisme

Intellektuelt Output 2, Unit V

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Version No.	Author, institution	Date/Last Update
1	<p>Laurent Klein</p> <p>Renaud Rochette, Institut européen en sciences des religions – Ecole Pratique des Hautes Etudes, PSL</p> <p>Chrystal Vanel, post-doctoral researcher</p>	04/09/2018

Introduktion

Jødisk fundamentalisme er et relativt moderne fænomen. Indtil 1800-tallet fulgte jøderne som gruppe en vej der var forholdsvist i stil med det omkringstående samfund; specielt i takt med fremkomsten af Haskalah, den jødiske oplysningsbevægelse og især det 19. århundrede med de europæiske jøders indrejse i samfundet og moderniteten gennem adgang til statsborgerskab. Men dette udelukker ikke eksistensen af forskelle blandt jøderne. Dette er illustreret af oppositionen, der opstod så tidligt som det 18. århundrede mellem, på den ene side Hassidim (der på hebraisk betyder fromme), der oprindeligt var fra Ukraine og tilhængere af Baal Shem Tov (1698-1760), der prioriterede en union med Gud gennem glæde og dans, og på den anden side Mitnagdim (der på hebraisk betyder modstandere), der oprindeligt var fra Litauen og prioriterede uddannelse over alt andet. De, der ønskede at trække sig ud af samfundet ud af frygt for assimilering og risikoen for at miste deres jødiske karakter kaldte sig ortodokse - med variationer lige fra en meget lukket ultraortodoksi til en neo-ortodoksi, der var mere åben overfor det moderne samfund. Ortodokse jøder står i modsætning til de reformerede "konservative" og sekulære jøder, der i varierende grad ønsker at kombinere jødedom (religion) eller jødedom (kultur) med modernitet. Med fremkomsten af den zionistiske bevægelse og Israels oprettelse opstod to nye former for fundamentalisme: **en anti-zionist, den anden ultra-nationalistiske.**

Relaterede digitale moduler:

- [Jødisk modernitet](#)
esp. Source 1b on Hassidim and Source 2 on Moses Mendelssohn.)

Billede 1. Hassidim udtrykker typisk mystisk glæde gennem klezmer-musik. [Kilde.](#)

Haredim

Udtrykket Haredim, som på hebraisk betyder 'dem, som er i ærefrygt for Gud', beskriver ultra-ortodokse jøder, som er meget tilbageholdende over for modernitet. De foretrækker at leve i begrænsede områder (i bestemte kvarterer som i Williamsburg, New York eller i Bnei Brak, nær Tel Aviv) eller i socialt lukkede lokalsamfund (de er imod tv, har kontrolleret adgang til internettet og til læsning af aviser). For at opretholde deres livsstil fra generation til generation, strukturerer Haredim deres liv omkring bøn, dedikation til at studere blandt mændene, have store familier og uddanne børn i deres eget samfund. De har ingen kontakt med omverdenen og lærer meget lidt af sekulære tekster. De udfordrer stærke videnskabelige opdagelser, når de modsiger Torahs tekst, som for eksempel evolutionsteoriene eller dem, der udforsker universets oprindelse.

Der er forskelle mellem diasporaens haredim og israelsk haredim: i diaspora arbejder mænd uden for deres samfund og er relativt velintegrerede i det nationale socialsystem. I Israel undgår man begge kontakter med nogen som helst ikke-ultra-ortodokse jøder, selv om mændene studerer og kvinderne arbejder. Familier lever ofte meget beskedent og er afhængige af sociale godtgørelser fra staten. Da transmission er afgørende i jødedommen, tolereres den ultra-ortodokse af dem, der praktiserer religionen mindre strengt, set som værgere for traditionen. Alligevel er der hyppige sammenstød i Israel mellem de ultra-ortodokse og dem, der afviser religiøs tvang som et middel til at pålægge deres livsstil ved lov.

Billede 2. I Mea Shearim, et ultra-ortodokse kvarter i Jerusalem, er intern kommunikation inden for samfundet, såsom nyheder, dødsmeddelelser eller rabbiniske beslutninger, hængt op på væggene. [Kilde](#).

Væsentlige variationer

Vi må ikke forveksle ultra-ortodokse og ortodokse jøder. Selv inden for disse to kategorier er der variationer. Alle mænd klædt i en sort jakkesæt og iført et skæg og en hat, tænker ikke ens!

Blandt de ultra-ortodokse nægter nogle at tale hebraisk (Toraens hellige sprog forbeholdt tilbedelse) og udtrykker sig i stedet kun i jiddisk, også i Israel; andre bruger hebraisk som et folksprog. Nogle er meget knyttet til lærer fra en bestemt rabbiner eller tænker; andre ærer en anden rabbiner og blander sig ikke sammen med andre rabbiner eller tænkere, og kan endda blive ganske fjendtlige. Nogle, oprindeligt fra Maghreb, har vedtaget litauiske jøders lærer, skikke og traditioner; Andre hævder at de er Mizrahim (orientalske) og har deres hjerte indstillet på at bevare deres unikke egenskaber. Alle deler de en fundamentalistisk læsning af de hellige tekster, og hele deres liv er dikteret af religiøse forskrifter.

Blandt de ortodokse undgår nogle så vidt muligt enhver kontakt med den ikke-jødiske verden efter at være blevet påvirket af ultra-ortodokse jøder; andre arbejder i civilsamfundet og adskiller deres offentlige og private liv. Sidstnævnte er påvirket af den neo-ortodokse doktrin, ifølge hvilken man skal være jøde derhjemme og borger i omverdenen. Det skal også bemærke, at kvinder i et par ortodokse kredse begynder at hævde en lige ret til at studere ved at oprette deres egne studiekredse.

Blandt de ultra-ortodokse samfund er Lubavitch ret unikt. De er ikke imod kontakt med omverdenen, de er involveret i humanitær handling, og de afviser ikke medierne for at gøre sig mere synlige. Men deres primære mål er, at alle jøder vender tilbage til almindelig religiøs praksis for at fremskynde Messias genkomst. På en måde er Lubavitch "interne missionærer" (lad os ikke glemme, at jødedommen ikke er en proselytiserende religion, der søger at konvertere eller hævder, at kun jøder har ret til frelse). Lubavitch har skabt velkomstcentre over hele verden, der tilbyder kosherføde til jødiske rejsende. De tøver ikke med at stoppe nogen på gaden, som de mener er jødiske, for at bede dem om at bære tefillin (phylacteries).

Relaterede digitale moduler

- [De vigtigste tendenser inden for jødedommens mangfoldighed](#)
- [De vigtigste jødiske ritualer og praksisser](#)
- [Israel og de jødiske diasporaer](#)

Billede 3. En gade i Jerusalem, hvor en Lubavitch-mand (set bagfra) tilbyder en ung jøde at bære et tefillin (phylactery) som en måde at overtale ham til at vende tilbage til almindelig religiøs praksis (kilde).

Fundamentalisme og Zionisme

Genoplivningen af den jødiske suverænitet i Israel har ført til betydelige spaltninger inden for den jødiske verden, især blandt dem, der er mere fundamentalistiske i deres overbevisninger. På grund af mistro over for den zionistiske ambition om at skabe en suveræn jødisk stat var de ortodokse sene til at samle sig bag denne bevægelse. Ifølge den jødiske traditionelle tanke var ødelæggelsen af templet i Jerusalem (i 70 e.v.t.), den romerske sejr over den jødiske oprør (i 135 e.v.t.) og spredningen af jøderne blandt nationerne (diasporaen) en guddommelig straf pålagt det jødiske folk. Kun Gud kan beslutte at "samle alle de eksil-ramte" til Israels land.

Et stort flertal af ortodokse og ultra-ortodokse jøder har accepteret den jødiske stats realitet, selvom de beklager, at staten Israel ikke er jødisk nok i sine institutioner og i livet for størstedelen af befolkningen. To grupper er især imod, men på grund af radikalt forskellige synspunkter:

The Neturei Karta (Guardians of the city in Aramaic) mener, at Israels eksistens er en form for oprør mod Gud, fordi det blev skabt imod hans vilje af ikke-praktiserende jøder. De afviser staten Israel, hvis demokratisk afstemte love ikke opfylder kravene i Halakha (religiøs lov og retspraksis). Selv om de er et mindretal, gør de sig synlige gennem transgression, ved f.eks. at give deres støtte til de mest udtaltne modstandere af Israel.

Billede 4. Et medlem af Neturei Kart med et kryds over det israelske flag og et klistermærke med et palæstinensisk flag, der viser ordene: "Jøde, ikke zionistisk" ([kilde](#))

Billede 5. "Youngsters of the Hills" konfronteres af en politimand ([kilde](#)).

I modsætning hertil opstod en form for religiøs messianisme dagen efter den israelske sejr i juni 1967 (seksdages krigen) efter erobringen af den gamle by Jerusalem og de bibelske steder i Judæa og Samaria (på Vestbredden). Sådanne bevægelser hævder, i Guds navn, fuld jødisk suverænitet på alle territorier mellem Middelhavet og Jordanfloden. Denne religions-nationalistiske gruppe blev først repræsenteret af National Religious Party (1956-2008), men det blev efterfølgende ophævet for at skabe det nye jødiske hjemmeparti.

Ekstremistiske udbrydergrupper er blevet særligt voldelige. Dette var tilfældet under angrebet mod at bedende muslimer på the Cave of the Patriarchs i Hebron (25. februar 1994). "Hilltop Youth" trodser de israelske myndigheder ved at oprette illegale jødiske udposter og bosættelser. En anden

ekstremistisk bevægelse, Kach, dannet af Rabbi Meir Kahane, blev forbudt i Israel i 1994 for at bekæmpe terrorisme (selv om det ikke er forbudt i EU!). Disse ekstremistiske grupper tiltrækker i deres rækker unge mennesker, der er blevet religiøse ved deres stærke tro på nationalisme.

Relaterede digitale moduler

- [Jødisk fundamentalisme i Israel](#)
- [Jødedom og jøder i det 20. og 21. århundrede](#)
- (Specielt kilde 1a og 1b om skabelsen af staten Israel)